

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

שמועה קרובה ורחוקה

(כ' א') תנו רבנן: (4) שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלושים. שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. איזו היא קרובה, ואיזו היא רחוקה? קרובה, בתוך שלושים. רחוקה, לאחר שלושים, דברי רבי עקיבא. (2) וחכמים אומרים: אחת שמועה קרובה ואחת שמועה רחוקה, נוהגת שבעה ושלושים.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא יחיד מקיל ורבים מחמירין, הלכה כרבים. חוץ מזו, שאע"פ שרבי עקיבא מקיל וחכמים מחמירין, הלכה כרבי עקיבא, דאמר שמואל: הלכה כדברי המקיל באבל.

רב חנינא חוזאה אתיא ליה שמועה דאבוה מבי חוזאי. אתא לקמיה דרב חסדא. אמר ליה: שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד.

רב, בר אחוה דרבי חייא, דהוא בר אחתיה דרבי חייא,⁴ כי סליק להתם, אמר ליה: אבא קיים? (כ' ב') אמר ליה: אימא קיימת? אמר ליה: אימא קיימת? אמר ליה: אבא קיים? אמר ליה לשמעיה: חלוץ לי מנעלי, והולך אחרי כלי לבית המרחץ.

(כ' ב') שמע מינה תלת: שמע מינה, אבל אסור בנעילת הסנדל. ושמע מינה, שמועה רחוקה אינה נוהגת אלא יום אחד. ושמע מינה, מקצת היום ככולו.

אמר רבי יוסי בר אבין: שמע שמועה קרובה ברגל, ולמוצאי הרגל נעשית רחוקה (שנעשה שלושים יום), עולה לו (רגל כאילו לא נשמע לו עד סוף הרגל) ואינו נוהג אלא יום אחד.

תני רבי אדא דמן קסרי קמיה דרבי יוחנן: שמע שמועה קרובה בשבת, ולמוצאי שבת נעשית רחוקה, אינו נוהג אלא יום אחד.

(ומברר) קורע או אינו קורע (השומע שמועה רחוקה)?

(4) רבי מני אמר: אינו קורע (שאינן קריעה בלא שבעה).

(2) רבי חנינא אמר: קורע.

(ומקשה) והתני איסי בן יהודה אבוה דרבי זירא:² מי שאין לו חלוק לקרוע, ונזדמן לו: בתוך שבעה, קורע. לאחר שבעה, אינו קורע! ועני רבי זירא בתריה: במה דברים אמורים? בחמשה מתי מצוה (בנו ובתו, אחיו ואחותו, ואשתו). אבל על אביו ועל אמו קורע והולך (אפילו לאחר שבעה, אלמא קריעה אע"ג דליכא שבעה, דהא חלפי להו).

(ומתיר) כי תניא ההיא, לכבוד אביו ואמו (ולא משום חיוב קריעה).

¹ הוריו של רבי חייא היו נשואים בזיווג שני. לכל אחד היה ילד מנישואיו הראשונים. לאביו היה בן (מזיווג ראשון), ולאמו בת. הבן והבת הללו (שהיו אחים למחצה של רבי חייא) התחתנו, ויצא רב. על פי רש"י.

² ע"פ דק"ס.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שיטות הראשונים

שמועה ביום שלושים: דעת בעל הלכות פסוקות, רב האי גאון, ורבינו חננאל, שנחשבת כשמועה רחוקה, כמי ששמע לאחר שלושים. ודעת בה"ג, רי"ף, רמב"ם, רמב"ן, מהר"ם, רא"ש, וריטב"א שנחשבת כשמועה קרובה, כמי ששמע בתוך שלושים.³ וכן פסק השו"ע.⁴

אלו מדיני אבלות נוהגים בשמועה רחוקה: כתב רמב"ן דאינו אסור אלא בנעילת הסנדל, ואינו צריך שילך לביתו ויכפה מיטותיו ויתעטף בראשו.⁵ ואינו צריך לחלוץ תפיליו.⁶ ואין יוצא ידי חובת שמועה במה שמפסיק שעה אחת משום אבלות, עד שיעשה מעשה הניכר לאבילות שיהא אבילותו מתפרסמת עליו בכך.⁷ וכן פסק השו"ע.⁸

דיני שלושים בשמועה רחוקה על אביו ואמו: מעובדא דרב חנינא חוזאה מבואר, שאפילו על אביו ועל אמו אין שמועה רחוקה נוהגת אלא יום אחד. וכתב רמב"ן, מסתברא הני מילי לענין גזרת שבעה; אבל לענין גזרת שלושים, נוהג הוא על אביו ועל אמו.⁹ ומונה מיום מיתה ולא מיום שמועה, לפיכך אם באת לו שמועה על אביו לאחר י"ב חודש, אינו נוהג אלא יום אחד, בין בגזרת שבעה ובין בגזרת שלושים. וכן פסק השו"ע.¹⁰

קריעה בשמועה רחוקה על אביו ואמו: בפלוגתא דאמוראי קורע או אינו קורע, פסקו הפוסקים כמאן דאמר אינו קורע, דהכי משמע בגמרא.¹¹ וכתבו תוספות דמיירי דוקא באופן שלאחר הרגל נעשית רחוקה, לפי שהיה חייב לקרוע בשעת שמועה. אבל שמע שמועה רחוקה בחול אינו קורע כלל, ואפילו על אביו ואמו. וכן דעת ראב"ד. ודעת רמב"ן שאף בכי האי גוונא קורע על אביו ואמו. וכן דעת רי"ף, רא"ש, ומרדכי.¹² וכן פסק השו"ע.¹³

³ ומחלוקתם נובעת מגמרא בבכורות פרק יש בכור לנחלה (מ"ט א', ביחס למשנה: מת ביום שלושים, כיום שלפניו. רבי עקיבא אומר: אם נתן, לא יטול. ואם לא נתן, לא יתן): אמר רב אשי הכל מודים לענין אבלות דיום ל' כיום שלפניו, דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל ואכמ"ל.

⁴ יו"ד תב,א. מקורות: בעל הלכות פסוקות ורב האי גאון (הו"ד ברי"ף גיאת). רבינו חננאל (הו"ד בהגהות מיימוניות). בה"ג (סי' כא, הל' אבל; הו"ד ברי"ף גיאת). רי"ף (יב א דפיו). רמב"ם (הל' אבל ז,א). הגהות מיימוניות (הל' אבל, ז,א, אות א). מהר"ם מרוטנבורג (הל' שמחות סי' לד). רא"ש (סי' לג). רמב"ן (שער האבל, ענין שמועה וליקוט עצמות, עמ' רלט). ריטב"א (כ' א', ד"ה רחוקה).

⁵ שהרי רבי חייא לא עשה אלא חליצת מנעלין ומיד הלך לבית המרחץ לא כפה ולא עטף. וכן במלאכה ורחיצה וסיכה ותשמיש וקריאת תורה, בכולן לא נהג כלום, לפי שאין שעה אחת מתפרסמת עליו באיסורן. רמב"ן.

⁶ וכן נראה שהיה רבי חייא לובש תפילין בשעת שמועה זו, שלא היה דרכו של אותו צדיק לילך בלא תפילין, אף על פי כן לא חלץ תפיליו כלל. והטעם לזה, לפי שאפילו בשני של אבלות מניח תפילין, ואינו חולץ אלא ביום ראשון בלבד. ולא תהא שמועה רחוקה, חמורה מיום שני של אבלות קרובה. הילכך, אם היה לובש תפילין בשעת שמועה של אבלות רחוקה אינו חולצן, אלא מתעטף ראשו או חולץ מנעל וסנדל ודין. רמב"ן.

⁷ כגון חליצת מנעל וסנדל או עטיפת הראש שהן מצות עשה שבאבילות. אי נמי כפיית מטתו, שאף הן יש בהן צד מעשה. רמב"ן.

⁸ יו"ד תב,ב. מקורות: רמב"ן (תורת האדם, שער האבל, ענין שמועה וליקוט עצמות, ד"ה קשיא ל').

⁹ בתספורת עד שיגערו בו חבריו, ובגיהוץ עד שיעיג הרגל ויגערו בו, וליכנס לבית השמחה עד שנים עשר חודש, וכן בשאלת שלום.

¹⁰ יו"ד תב,א. מקורות: רמב"ן (תורת האדם, שער האבל, ריש ענין שמועה וליקוט עצמות).

¹¹ דליכא קריעה בלא ז' אלא בכבוד אביו ואמו. אבל בחמשה מתי מצוה, לא.

¹² והרמב"ם סתם דבריו (הל' אבל ז,א) דאינו קורע בשמועה רחוקה, ולא חילק בין אביו ואמו לשאר מתי. ובודאי שדעתו לומר שאינו קורע בשמועה רחוקה אפילו על אביו ואמו, שהרי הוא סובר (הל' אבל ח,ו) דמי שלא היה לו חלוק בשעה שמתו אביו או אמו ואחר כך נזדמן לו אינו קורע אלא עד שלשים יום. ב"י. וכן כתב בדעתו המאירי.

¹³ יו"ד תב,ד. מקורות: רי"ף (יב ב בדפיו). תוספות (כ' ב', ד"ה קורע). ראב"ד (הו"ד ברמב"ן ובהל' שמחות למהר"ם סי' לב). רמב"ן (תורת האדם, שער האבל, ענין שמועה וליקוט עצמות, עמ' רלח). רא"ש (סי' לד). מרדכי (מו"ק, הל' אבלות, סי' תתפב).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כי תניא ההיא, לכבוד אביו ואמו: דעת הגאונים, שקורע על אביו ועל אמו כל י"ב חודש. דעת הרמב"ם, כל ל' יום.¹⁴
ודעת בה"ג, רמב"ן, וריטב"א, לעולם.¹⁵ וכן פסק השו"ע.¹⁶

הבראה בשמועה רחוקה: כתב המרדכי, שלא נהגו להברות בשמועה רחוקה.¹⁷ וכ"פ השו"ע.¹⁸

שמע שמועה קרובה בשבת: דעת הסמ"ק, שהשומע שמועה קרובה בשבת, השבת עולה לו ליום אחד, ולמחר קורע והוא ליה יום ו', שביעי לאבילות. וכן כתב בה"ג. ודעת הר"ר יחיאל, שאין שבת עולה לו בתחילת המניין, אלא יתחיל למנות ביום א', והוא ליה יום שבת, שביעי לאבילות, ונוהג בו דברים שבצנעא. והשו"ע פסק כסמ"ק.¹⁹

חובת הודעה לחברו על פטירת קרוב: כתבו מרדכי והגהות מיימוניות, מי שמת לו מת ולא נודע לו, אין חובה שיאמרו לו, ואפילו באביו ואמו. ועל זה נאמר "ומוצא דבָּהּ הוא כְּסִיל". מיהו אם שואל עליו, אין לו לשקר ולומר חי הוא, שנאמר "מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֹק".²⁰ וכתב הגמ"י שרש"י פסק שמותר להזמין לסעודת אירוסין ונשואין וכל שמחה, כיון שאינו יודע. וכן פסק השו"ע. ומהר"י ווייל כתב שנהגו להודיע לבנים זכרים.²¹ וכן כתב הרמ"א.²²

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות אבילות, סימן תב)

א. מי שְׁבָאָה לוֹ שְׁמוּעָה שְׁמֵת לוֹ קְרוֹב, אִם בְּתוֹךְ ל' יוֹם הִגִּיעָה הַשְּׁמוּעָה, אֶפְלוּ יוֹם ל' עֲצֻמוֹ, הֲרִי זוֹ שְׁמוּעָה קְרוֹבָה וְחֵיב לְנַהֵג שְׁבָעָה יְמֵי אֲבִלוּת מִיּוֹם שֶׁהִגִּיעַ הַשְּׁמוּעָה; וְקוֹרֵעַ וּמוֹנֵה ל' יוֹם (מִיּוֹם הַשְּׁמוּעָה) (כָּף מִשְׁמַע מִהֶרֶם ב"ם וּמְנַמְוֵקֵי יוֹסֵף פ"א מ' וּבְמִרְדְּכִי) לְתַסְפֵּרְתָּ עִם שְׂאֵר דְּבָרִים. כָּלְלוּ שֶׁל דְּבָר, יוֹם שְׁמוּעָתוֹ הַקְרוֹבָה פְּיוֹם הַקְבוּרָה.
וְאִם שָׁמַע מִיּוֹם ל' וְאֵלָּה, אֵין צְרִיךְ לְנַהֵג אֶלָּא שְׁעָה אַחַת, לֹא שְׁנָא שָׁמַע בְּיוֹם לֹא שְׁנָא שָׁמַע בְּלֵילָה, שְׁאִם שָׁמַע בְּלֵילָה וְנִהַג מִקְצַת אֲבִלוּת בְּלֵילָה שְׁעָה אַחַת, עוֹלָה לוֹ; וְאֶפְלוּ שָׁמַע עַל אָבִיו וְאָמוֹ.

¹⁴ וכתב רדב"ז ראייה לדבריו, דאמרין כי סליק רב להתם א"ל ר' חייא אבא קיים? א"ל אימא קיימת? א"ל אימא קיימת? א"ל אבא קיים? והבין ר' חייא שמתו אביו ואמו, וא"ל חלוץ לי מנעלי והולך כלי לבית המרחץ, ולא מצינו שקרע עליהם, לפי שהיה אחר שלשים. וכן מי שנזדמן לו חלוק אחר שלשים אינו חייב לקרוע. וביאר, דאין קריעה אלא בשעת חימום, ואחר שלשים אין שם חימום, אפילו על אביו ועל אמו.

¹⁵ וכתב הריטב"א שבירושלמי (ה"ה) אמרו אפילו אחר כמה שנים חייב לקרוע. וכן נראה, שהרי מצינו שאסור באיחוי לעולם. ועוד, אינו בדין שימות אביו ולא יקרע בנו עליו. ריטב"א.

¹⁶ יו"ד תב, ד. מקורות: גאונים ובה"ג (הו"ד בראשונים). ריטב"א (כ' ב', ד"ה כ). רמב"ם (הל' אבל ח, ו). רמב"ן (תורת האדם, שער הסוף, ענין הקריעה, עמ' סה).

¹⁷ מעובדא דרבי חייא, שלא עשו לו הבראה, אלא משמע דלאלתר ציוה להוליך כליו אחריו לבית המרחץ.

¹⁸ יו"ד תב, ג. מקורות: מרדכי (הל' אבילות, ס' תתפג).

¹⁹ יו"ד תב, ז. מקורות: סמ"ק (מצוה צו, דין שמועה; ועיי"ש רבינו פרץ, הגהה ז**). סמ"ג (הל' אבילות). בה"ג (הל' אבל, ריש ס' כא; הו"ד בהגמ"י). הגמ"י (הל' אבל יא, אות ב). הר"ר יחיאל (הו"ד בטור).

²⁰ וכדמשמע ממילתיה דרב, שלא רצה לשקר ולומר חי הוא. דרכי משה: אלא יש להודיעו ברמז בעלמא.

²¹ כדי שיתפללו עליהם, כיון דאית ליה למת נחת רוח בזה; אבל לבנות אין מנהג בזה.

²² יו"ד תב, יב. וכתב ב'פתחי תשובה' (ס"ק ב), עי' בתשו' אא"ז (פנים מאירות ח"ב ס' קצ"א) שכתב דבמועד שצריך לנהוג דברים שבצנעא, אסור להודיע, משום מניעת שמחת יום טוב. ומביא ראייה מגמרא מ"ק דף ז' עיי"ש. ושם (בס"ק ק) הורה ג"כ בפורים כן, שאין להגיד לו עד אחר פורים, עיי"ש. מקורות: מרדכי (סי' תתקלג). הגהות מיימוניות (דפוס קושטא, פ"ו ה"ד; הו"ד בב"י). מהר"י ווייל (תלמיד מהרי"ל, שו"ת, סי' יג).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

- והני מלי לענין גזרת שבועה, אבל לענין גזרת שלשים, נוהג על אביו ואמו בתספורת עד שיגערו בו חבריו, ובגהוץ עד שיגיע הרגל ויגערו בו, וכן בשאלת שלום ולכנס לבית המשטה; ומונה מיום מיתה ולא מיום שמועה. לפיכך אם באה לו שמועה על אביו ואמו לאחר י"ב חדש, אינו נוהג אלא יום אחד אף בגזרת ל'.
- ב. השומע שמועה רחוקה, אין צריך לנהג כל דין אבילות, אלא דיו בחליצת מנעל, ואין צריך לא עטיפה ולא כפית המטה, ומתיר במלאכה, רחיצה וסיכה ותשמיש המטה ובתלמוד תורה, ואם אין לו מנעלים ברגליו צריך שיכפה מטתו או יעטף ראשו, וצריך שיעשה מעשה שנקר בו שעושה משום אבילות.
- ואם היה עוסק בתורה או במלאכה, או שהיה רוחץ וסוף, ובאה לו שמועה, מפסיק שעה אחת משום אבילות, וחוזר למה שבגידו, אבל אם היה לבוש תפלין, אינו צריך לחלצן, ומכל מקום אינו יוצא ידי אבילות בהפסק זה, וצריך שיעשה מעשה שנקר שעושה משום אבילות, כגון חליצת מנעל או כפית המטה ועטיפה; ומיהו בחדא סגי.
- ג. אין מברין על שמועה רחוקה.
- ד. אין קורעין על שמועה רחוקה; ועל אביו ואמו, קורע לעולם. (ובמקום שאין לו לקרע, אסור להחמיר על עצמו ולקרע) (אור זרוע).
- ה. השומע שמועה בשבת או ברגל, ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה, אינו נוהג אלא יום אחד, ובשבת ורגל אסור בדברים של צנעא.
- ו. השומע שמועה רחוקה בשבת או ברגל, אינו נוהג אפלו דברים שבצנעא, ולמוצאי שבת ורגל נוהג שעה אחת, ודין.
- יב. מי שמית לו מת ולא נודע לו, אינו חובה שיאמרו לו; ואפלו באביו ואמו; ועל זה נאמר: מוציא דבה הוא כסיל (משלי י"ח) ומתיר להזמין לסעדת ארוסין ונשואין וכל שמחה, כיון שאינו יודע. מיהו אם שואל עליו, אין לו לשקר ולומר: חי הוא, שנאמר: מדבר שקר תרחק (שמות כג, ז). **הגה:** ומכל מקום בבנים זכרים, נהגו להודיע, כדי שיאמרו קדיש; אבל בבנות אין מנהג כלל להודיעם (מהרי"ו סי' י"ג)...
- (או"ח, הלכות חול המועד, סימן תקמח)
- יז. שמע שמועה קרובה בשבת או ברגל, ולמוצאי שבת ורגל נעשית רחוקה, דינו כדיון שמע שמועה רחוקה אחר השבת והרגל, אלא שבשבת וברגל נוהג דברים שבצנעא.
- יח. שמע שמועה רחוקה בשבת או ברגל, אינו נוהג בהם אפלו דברים שבצנעא; אלא למוצאי שבת או הרגל נוהג שעה אחת, ודין.
- יט. שמע שמועה קרובה בשבת, שבת עולה ליום אחד ולמחר קורע והוי ליה יום ששי שביעי לאבילות.
- כ. אם עשרה ימים אחר החג שמע שמת לו מת בערב החג, אף על פי שאם נמנה שעה אחת לפני החג שבועה ושבעת ימי החג ויום שמיני עצרת כ"א ועשרה ימים אחרים הרי ל"א, אין לזה דין שמועה רחוקה אלא דין שמועה קרובה; שאין הרגל עולה למי שלא נהג אבילות קדם לו כלל, וכל שכן למי שלא היה יודע שמת לו מת.
- (יו"ד, הלכות קריעה, סימן שמ)
- יח. על כל המתים, אם לא שמע אלא לאחר ל' יום, אינו קורע. ומי שאין לו חלוק ונודמן לו תוך שבועה, קורע; אחר ז' אינו קורע. על אביו ועל אמו, קורע והולך לעולם (כל בגדיו) (מהרי"ו סימן יג).

אלו הם הקרובים שמתאבל עליהם

(כ' ב') **תנו רבנן:** כל האמור בפרשת כהנים שכהן מיטמא להן, אבל מתאבל עליהן. ואלו הן: אשתו, אביו ואמו, אחיו ואחותו, בנו ובתו. הוסיפו עליהן: אחיו ואחותו הבתולה מאמו, ואחותו נשואה בין מאביו בין מאמו.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(המשך הברייתא: (1) וכשם שמתאבל עליהם, כך מתאבל על שניים שלהם (בן בנו, בן אחיו, אבי אביו, אבי אמו²³).
דברי רבי עקיבא. (2) רבי שמעון בן אלעזר אומר: אינו מתאבל אלא על בן בנו ועל אבי אביו. (3) וחכמים
אומרים: כל שמתאבל עליו (אם הוא מת, כגון אביו ואחיו, אם מת לאביו מת, או לאחיו מת) מתאבל עמו.

(ומקשה) חכמים היינו תנא קמא (של רבי שמעון)!

איכא בינייהו עמו בבית (לרבנן בתראי אין אבלות נוהג אלא בשעה שהוא נכנס לבית האבל).

כי הא דאמר ליה רב לחייא בריה, וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה: באפה (בפני אשתך), נהוג אבילותא. בלא
אפה לא תינהוג אבילותא.

מר עוקבא שכיב ליה בר חמוה (אחי אשתו). סבר למיתב עליה שבעה ושלושים (משום אשתו). על רב הונא לגביה,
אשכחיה. אמר ליה: צודנייתא בעית למיכל? לא אמרו לכבוד אשתו, אלא חמיו וחמותו.

דתניא: מי שמת חמיו או חמותו, אינו רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת, אלא כופה מטתו,
ונוהג עמה אבילות. וכן היא שמת חמיה או חמותה, אינה רשאה להיות כוחלת ולהיות פוקסת, אלא כופה
מטתה ונוהגת עמו אבילות.

ותניא אידך: אע"פ שאמרו אינו רשאי לכוף את אשתו להיות כוחלת ולהיות פוקסת, באמת אמרו: מוזגת לו
את הכוס, ומצעת לו מטה, ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו.

קשיין אהדדי!

אלא לאו שמע מינה: כאן בחמיו וחמותו, כאן בשאר קרובים, שמע מינה.

תניא נמי הכי: לא אמרו לכבוד אשתו, אלא חמיו וחמותו בלבד.

אמימר שכיב ליה בר בריה. קרע עילויה. אתא בריה, קרע באפיה.

שיטות הראשונים

אבלות על אשתו האם היא מהתורה: דעת בה"ג, רמב"ם, וראב"ן, שאין חיוב אבלות אשתו אלא מדבריהם.²⁴ ודעת רי"ף
גיאת, רבינו חננאל, רי"ף, רמב"ן, ורא"ש, שחייב להתאבל עליה מן התורה. וכן פסק השו"ע.²⁵

²³ ואחי אביו לא היו שני. רש"י. ותוספות כתבו: על שניים שלהם - פירוש, הנולדים מהן. אבל באחיהם ובנשותיהם היה מסופק
בתוספות הרב בשם רבו. ולא ידענא מאי שנא.

²⁴ ולא גרסו בברייתא אשתו. ראב"ן. ור' דק"ס. והקשה הכסף משנה, מאחר שהרמב"ם סובר דמדין קרובים שהכהן מיטמא להם
למדנו שמתאבלים עליהם, ואשתו כתובה באורייתא לענין טומאת כהן, דכתיב (ויקרא, אמור, כאב) "כִּי אִם לְשָׂארוֹ הַקָּרֵב אֵלָיו"
ואמרינן בפ' האשה רבה (דף צ') ובפרק כיצד (דף כ"ב) שארו זו אשתו, א"כ למה כתב שאינו מתאבל עליה מן התורה? ותירץ,
שאפשר לומר דהרמב"ם אזיל לטעמיה שסובר שכל דבר שאינו מפורש בתורה ממש, אע"פ שדינו דין תורה מיקרי מד"ס. ואשתו
אינה מפורש בתורה, ד'שאר'ו אינו מוכרח שיהא פירוש אשתו, שהרי אונקלוס תרגם לשארו לקריביה דקריב ליה.

²⁵ יו"ד שעד, ד. מקורות: רי"ף גיאת (הל' אבל). רבינו חננאל (ד"ה ת"ר). רי"ף (יב ב דפיו). רמב"ן (שער האבל, ענין קרובים המתאבלים,
עמ' קמא). רא"ש (סי' לה). ראב"ן (קפג, ד). רמב"ם (הל' אבל, ב, א; והלכה ז).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

כל שמתאבל עליו מתאבל עמו: כן דעת חכמים. וכן פסקו רוב ככל הפוסקים, ושו"ע.²⁶ וכתבו רמב"ן ורא"ש דהאידינא נהגו להקל באבילות של המתאבלים עליהם.²⁷ וכן כתב הרמ"א.²⁸

אבלות על קורבה דקידושין של הקרובים: דעת רמב"ם ורמב"ן שאין מתאבלין עם הקרובים, אלא כשמתאבלין על קורבה דשאר, כגון בנו ואחיו שמתאבל על בן או בת שלהם. אבל על קורבה דקידושין שלהן, כגון שמת אשת בנו או אשת אחיו או בעל בתו או בעל אחותו, אינו מתאבל עליהם. וכתב הטור שמדברי הרא"ש משמע שחולק. והשו"ע פסק כרמב"ם.²⁹

באפה נהוג אבילותא: כתב ריטב"א, 'יש שפירשו באפה ממש, בעודו בבית (וכן פירשו תוספות ונמוקי יוסף. והסתפקו תוספות אם בכל הבית או דוקא בפני האבל). ושלא באפה, כשיוצא לחוץ. ואחרים פירשו דכל שהוא בעיר שמרגישים בו, הכל היינו באפה. ושלא באפה, היינו כשהוא במקום אחר, וכן הדעת מרע"ת'. וכן דעת רמב"ן.³⁰ והשו"ע סתם דבריו.³¹ וכתבו ראשונים שנהגו להקל.³² וכן פסק הרמ"א.

לא אמרו לכבוד אשתו, אלא חמיו וחמותו: דעת רמב"ן על פי ירושלמי (לגירסתו), שאשה מתאבלת עמו על כל קרובי בעלה, אף על פי שהוא אינו נוהג עמה אלא על חמיו וחמותו. ודעת רמב"ם ותוספות, דהוא הדין היא נוהגת עמו רק בחמיה וחמותה.³³ וכן פסק השו"ע.³⁴

מנהגי אבלות על מי שאינו מחויב: כתב הרא"ש, וששאלת: אם הרשות בידו ללבוש שחורים על חמיו שנפטר, או על אוהבו, י"ב חדש. על חמיו, פשיטא דהרשות בידו; דאף להתאבל עליו בפני אשתו חייב, כל שכן דלכבודה יכול ללבוש שחורים, ושפיר קא עביד. ועל אוהבו נמי, אם רוצה להצטער עליו בלבישת שחורים, או בשביל כבודו, הרשות בידו; וכן מצינו בדוד שקבל הבראה על אבנר. וכן פסק הרמ"א.³⁵

²⁶ יו"ד שעד,ו. וריטב"א כתב: איכא מאן דאמר דהלכתא כרבי שמעון בן אלעזר, דהלכתא כדברי המיקל באבל אלא דמודה רשב"א בחמיו. אבל ר"י ז"ל, וכן רבינו אלפסי ז"ל, ואחרים עמהם, פוסקים כרבנן בתראי.

²⁷ וסומכים על זה דמשמע שאינו מתאבל אלא משום כבוד האבלים, ואם רצה האבל למחול על כבודו אין צריכין להתאבל עמו, והאידינא כל האבלים מוחלים על כבודם, ולכך נהגו להקל. רא"ש.

²⁸ יו"ד שעד,ו. והוסיף הרמ"א, שמכל מקום נהגו שכל קרובי המת, הפסולין לו לעדות (ר' שו"ע חו"מ סי' לג), מראין קצת אבילות בעצמן כל שבוע הראשונה, דהיינו עד אחר שבת הראשון, שאינן רוחצים (בחמין) ואין משנים קצת בגדיהם כמו בשאר שבת. מקורות: רמב"ם (הל' אבל ב,ד-ה). מרדכי (מו"ק, הל' אבלות, סי' תתפז). רי"ד (פסקיו). ריא"ז (הלכה ג, סעי' ז). רא"ש (סי' לה). רמב"ן (תורת האדם, שער האבל, ענין קרובים המתאבלים, עמ' קמד). וכן ר' פייסקה קודמת.

²⁹ יו"ד שעד,ז. מקורות: רמב"ם (הל' אבל ב,ה). רמב"ן (תוה"א, עמ' קמג). רא"ש (סי' לה. כן למד הטור מדבריו, מדלא חילק בזה).

³⁰ ואף על פי שאמרו עמו בבית, כיון שהוא נראה עמו בבית נוהג אבילות גמורה, לא התירו אלא כגון דברים שבצינעא בתוך ביתו שאינו נוהג לעצמו, וכן בעיר אחרת אינו נוהג כלל, הא בפני אבל נוהג כמוהו בכל דבר. רמב"ן.

³¹ יו"ד שעד,ו. ובטור הביא דברי הרמב"ן, והב"י לא הביא מי שחולק. מקורות: תוספות (ד"ה באפה). רמב"ן (שער האבל, ענין קרובים המתאבלים, עמ' קמד). נמוקי"י (יב ב, ד"ה וכל). ריטב"א (כתובות ד' ב, ד"ה באפה). רא"ש (תוספותיו, ד"ה על שניים; פסקיו סי' לה).

³² דמשום כבוד אבל אמרו נוהג עמו, ומפני דרכי שלום שיצטרף בצער שלו, וכדקתני בברייתא "לא אמרו לכבוד אשתו אלא חמיו וחמותו", דאלמא משום כבוד הוא, ואם רצה ומחל שלא ינהוג עמו אין בזה משום כבוד ודרכי שלום. וכך נהגו להקל. רמב"ן.

³³ והא דקתני לעיל 'כל שמתאבל עליו מתאבל עמו', בכל שאר קרובים קאמר; אבל אשתו יש חילוק בין חמיו וחמותו לשאר קרובים. תוספות.

³⁴ יו"ד שעד,ו. מקורות: רמב"ם (אבל ב,ה). תוספות (ד"ה אלא בחמיו). רמב"ן (שער האבל, ענין קרובים המתאבלים, עמ' קמג).

³⁵ יו"ד שעד,ו. מקורות: רא"ש (שו"ת, כלל כז, סי' ט).

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שולחן ערוך

(יו"ד, הלכות אבילות, סימן שעד)

ד. כל הקרובים שהלכה מטמא להם, שהם: אביו, ואמו, ובנו, ובתו, ואחיו, ואחותו מאביו הבתולה, ואשתו, מתאבלים עליהם. ועוד הוסיפו עליהם: אחיו מאמו, ואחותו מאמו, בין בתולה בין נשואה, ואחותו נשואה מאביו, שמתאבלים עליהם אף על פי שאין להן מטמא להם. וכשם שהוא מתאבל על אשתו, כך היא מתאבלת עליו. ודוקא אשתו כשרה ונשואה, אבל פסולה או ארוסה, לא. אבל בנו, ובתו, ואחיו, ואחותו, אפלו הם פסולים, מתאבל עליהם, חוץ מבנו, ובתו ואחיו ואחותו משפחה ונכרית, שאינו מתאבל עליהם.

ו. כל מי שמתאבל עליו, מתאבל עמו אם מת לו מת. ודוקא בעודו בפניו, אבל שלא בפניו אין צריך לנהג אבילות; חוץ מאשתו, שאף על פי שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא על אביה או על אמה משום כבוד חמיו וחמותו, אבל על אחיה ואחותה או בנה ובתה מאיש אחר, אינו מתאבל עמה. ומכל מקום אינו יכול לכפה להתקשט, אבל יכולה למזג לו הכוס ולהציע לו המטה ולרחץ פניו ידיו ורגליו. וכן היא אינה מתאבלת עמו, אלא כשמתו חמיה או חמותה, אבל שאר קרוביו שמתו, אינה מתאבלת עמו.

הגה: ויש אומרים דהאידינא נוהגין להקל באבילות זה של המתאבלים עמו, דאין זה אלא משום כבוד המתאבלים, ועכשו נהגו כלם למחל. וכן נוהגין האדנא שלא להתאבל כלל עם המתאבלים (טור בשם הרא"ש והוא בפ' א"מ ורמב"ן בת"ה והגמ"י פרק א), וכל המחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים (הגהות מיומני פ"ב).

ומכל מקום נהגו שכל קרובי המת, הפסולין לו לעדות, מראין קצת אבילות בעצמן כל שבוע הראשונה, דהינו עד אחר שבת הראשון, שאינן רוחצים ואין משנים קצת בגדיהם כמו בשאר שבת (גדולי אוסטרייך נהגו כן). ויש מקומות שנהגו עוד להחמיר בענינים אחרים, והעקר כמו שכתבתי.

וכל זה בשמועה קרובה, או שהיה אצל המיתה; אבל בשמועה רחוקה, אין לאבילות זה מקום כלל (תמצא הפל מבאר בת"ה סימן רנ"א). מי שרוצה להחמיר על עצמו להתאבל על מי שאינו צריך, או ללבש שחרים על קרובו, אין מוחין בידו (הרא"ש כלל כ"ז דין ט).

ז. אין מתאבלים עם הקרובים שמתאבלים עליהם, אלא כשמתאבלים על הקרבה דשאר, כגון בנו ואחיו שמתאבל על בן ובת שלהם; אבל על קרבה דקדושין שלהם, כגון שמתה אשת בנו או אשת אחיו או בעל בתו או בעל אחותו, אינו מתאבל עליהם.

(יו"ד, הלכות קריעה, סימן שמ)

ד. כשם שקורע על קרובו שמתאבל עליו, כך קורע בפני קרובו על מת שמת לקרובו. כיצד? הרי שמת בן בנו או אחי בנו או אם בנו, חיב לקרע בפני בנו. וכן קורע על חמיו וחמותו. והאשה קורעת על חמיה וחמותה. (ואין נוהגין עכשו כן, וכמו שיתבאר לקמן סי' שעד לענין אבילות.)